

УДК 338.48: 640

DOI <https://doi.org/10.32782/2224-6282/150-15>

Юдіна О. І.

ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Judina O.

Higher Educational Institution "Dnipro Humanities University"

ПРОГНОЗУВАННЯ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА НА ОСНОВІ ОЦІНКИ ЙОГО ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Стаття присвячена проведенню процедури оцінки та прогнозування диференційованого впливу факторів витрат ресурсів на підвищення ефективності виробничо-комерційної діяльності й сталого розвитку підприємства готельно-ресторанного господарства на основі індикаторів економічного зростання та резервного розвитку. У статті визначено оцінювальні показники економічного розвитку суб'єктів готельно-ресторанного бізнесу та проаналізовано вплив факторів витрат виробництва на зростання ефективності та сталий розвиток підприємства на основі наявного виробничого потенціалу. Методологічний інструментарій дослідження закономірностей взаємодії факторів виробництва, оцінки їх кількісного взаємовпливу та резервів розвитку, склали стохастичні методи кореляційно-регресійного аналізу, математичної статистики та розроблені за їх допомогою моделі множинної регресії й індикатори економічного зростання та сталого розвитку. В ході дослідження встановлено ступінь диференційованого впливу факторів витрат ресурсів на результативний показник ефективності шляхом розрахунку їх приватних коефіцієнтів еластичності або індикаторів економічного зростання, які показують рівень зміни критеріального параметра під впливом зростання величини факторної ознаки на 1%, за допомогою індикатора резервного економічного розвитку розраховані прогнозні значення рівня доходності, що змінюються за рахунок використання виявлених резервів ресурсних потенціалів. Даний індикатор крім ступеня впливу витрат ресурсів враховує питому вагу окремого фактора в їх загальній сукупності, й визначає силу його дії на показник ефективності функціонування підприємства при незмінному (статичному) протіканні процесу господарювання, що рівномірно (лінійно) розвивається у часі. Шляхом визначення оцінювальних та прогнозних показників резервного розвитку ресурсного потенціалу виробництва, доведено, що найбільший внесок у підвищення ефективності діяльності, а, отже, і в забезпечення сталого розвитку суб'єкта готельно-ресторанного господарства, вносить фактор витрат праці, який також має найбільший резервний потенціал, крім того, виявлена недостатня ефективність використання матеріальних ресурсів. Запропонований методологічний підхід до оцінки виробничого потенціалу і прогнозування ефективності витрат ресурсів та результатів діяльності підприємства готельно-ресторанного господарства забезпечує можливість формування стратегії й моделі управління його сталим економічним зростанням та розвитком.

Ключові слова: підприємство, виробничий потенціал, витрати ресурсів, прогнозування, сталий економічний розвиток, оцінка впливу факторів, готельно-ресторанний бізнес.

FORECASTING SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE HOTEL AND RESTAURANT ENTERPRISE ON THE BASIS OF ASSESSMENT OF ITS PRODUCTION POTENTIAL

The article is devoted to the procedure of estimation and forecasting of differentiated influence of resources consumption factors on improving the efficiency of production and commercial activity and sustainable development of the hotel and restaurant business enterprise on the basis of indicators of economic growth and reserve development. The article determines the economic development indicators of the subjects of the hotel and restaurant business and analyzes the influence of factors of production costs on the increase of efficiency and sustainable development of the enterprise on the basis of the existing production potential. The methodological toolkit of research of patterns of interaction of factors of production, estimation of their quantitative mutual influence and reserves of development, made stochastic methods of correlation-regression analysis, mathematical statistics and developed by them using the model of multiple regression and indicators of economic growth and sustainable development. The study established the degree of differential impact of resource consumption factors on the performance indicator by calculating their individual elasticity coefficients or economic growth indicators, which show the level of change of the criterion parameter under the influence of factor value growth by 1%, using the indicator of reserve economic development yield levels, which change due to the use of identified reserves of resource potentials. This indicator, in addition to the degree of impact of resource consumption, takes into account the specific weight of an individual factor in their totality, and determines the force of its effect on the indicator of the efficiency of the enterprise at constant (static) flow of the economic process, which develops uniformly (linearly) over time. By determining the estimation and forecast indices of the reserve development of the resource potential of production, it is proved that the greatest contribution to improving the efficiency of activity, and, consequently, to ensuring the sustainable development of the subject of the hotel and restaurant economy, contributes to the labor cost factor, which also has the highest reserve potential in addition, material resource inefficiencies were identified. The proposed methodological approach to the estimation of production potential and forecasting the efficiency of resource consumption and the results of the activity of the hotel and restaurant business provides the opportunity to formulate a strategy and model for managing its sustainable economic growth and development.

Keywords: enterprise, production potential, resource costs, forecasting, sustainable economic development, factor impact assessment, hotel and restaurant business.

JEL Classification: L20, L83

Актуальність проблеми. Найважливішою проблемою сучасної ринкової моделі є ускладнення соціально-економічних процесів, що підсилюють нестабільність факторів зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств, які представляють первинні одиниці й ключові ланки господарського комплексу країни. Підприємство як економічна система може перебувати як в стійкому, так і нестійкому стані, а для забезпечення його стабільного функціонування необхідне створення ефективного механізму управління, який базується на виявленні закономірностей і встановленні кількісного взаємозв'язку показників діяльності, оцінюванні величини ресурсних потенціалів, прогнозуванні можливостей та тенденцій їх розвитку.

Розвиток у загальному визначенні являє собою необоротну, закономірну зміну процесів і явищ, в результаті яких виникає новий якісний стан об'єкта, його складу або структури, а також є загальним принципом будь-якої соціально-економічної системи і розглядається як необоротна спрямована зміна діяльності організації [5]. Його зв'язують з реалізацією нових цілей та цілеспрямованих змін, з процесом адаптації економічного об'єкта до навколишнього середовища, вважають джерелом протиріччя системи, ототожнюють з її прогресом або ускладненням.

Сьогодні у кожного підприємства готельно-ресторанної сфери виникає необхідність адаптації до швидкозмінного середовища, виживання в нових умовах. Рішення даної проблеми неможливе без створення методологічного інструментарію для обґрунтування управлінських рішень, вибору стратегічних напрямків сталого розвитку економічного суб'єкта з урахуванням всіх особливостей його виробничо-комерційної діяльності.

Економічний розвиток передбачає перехід від одного якісного стану до іншого, а економічне зростання розглядається як його прояв та важлива складова. Проте, неощадливе зростання, що супроводжується значними витратами ресурсів, здатне не тільки негативно впливати на економічний розвиток, але і гальмувати його [9]. Економічне зростання відбувається за рахунок кількісного збільшення результатів діяльності, й в довгостроковій перспективі неможливе без економічного розвитку, що створює передумови і умови економічного зростання на новому якісному рівні, відображає внутрішні зміни і процеси, які ведуть до функціональної перебудови суб'єкта господарювання, його складових та окремих функціональних частин.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми сталого розвитку розглядалися багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. У літературних джерелах більшість авторів відзначають, що економічний розвиток підприємства передбачає, перш за все, процес підвищення ефективності. У дослідженнях Б. М. Андрушківа і Л. М. Мельник використовується системно-інтегрований підхід до трактування сталого розвитку підприємства, логіка якого полягає у задоволенні його потреб, тобто отриманні прибутку та покращенні іміджу на конкуруючому ринку, зростанні продуктивності праці, оптимізації енергоспоживання, зниженні відходів, підтримки з боку органів місцевого самоврядування, виході на зовнішні ринки [1]. У роботі Н. В. Афанасьєва розвиток визначається як досягнутий якісний або кількісний приріст корисного результату функціонування внаслідок поліпшення виробничих

або бізнес-процесів або системи управління ними [2]. В. І. Ляшенко розглядає економічний розвиток як процес, в результаті якого відбуваються зміни в соціально-економічній системі за рахунок накопичення потенціалу, причому ці зміни стосуються як системи в цілому, так і окремих її елементів, можуть носити як кількісний, так і якісний характер, забезпечуються відповідною діяльністю і в кінцевому підсумку сприяють досягненню поставленої мети і задоволенню економічних потреб суб'єктів [7]. На думку Н. Б. Кирич, економічний аспект сталого розвитку базується на теорії максимального потоку сукупного доходу, який може бути отриманий при збереженні сукупного капіталу, оптимальному використанні обмежених ресурсів і застосуванні нових технологій [6]. О. Бобровська трактує сталий економічний розвиток як сукупність можливостей реалізації наявних ресурсів у господарської діяльності економічних суб'єктів [3]. Л. В. Волкова під терміном «сталий розвиток підприємства» розуміє такий режим його функціонування, при якому, безумовно, виконуються оперативні, поточні й стратегічні плани роботи підприємства за рахунок реалізації на регулярній основі заходів щодо попередження, виявлення та нейтралізації ринкових загроз для виконання плану [4]. За визначенням С. Роланда, Т. Атамера, П. Нунеса основні підходи до формування моделей регулювання економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємств в ринкових умовах пов'язані з ефективністю використання ресурсів [11]. Проте у дослідженнях не розглянутими залишаються підходи щодо визначення індикаторів сталого економічного зростання і розвитку, встановлення та оцінки на їх основі резервів розвитку ресурсних потенціалів, прогнозування рівня підвищення ефективності функціонування підприємства під диференційованим впливом факторних ознак.

Метою статті є оцінка та прогнозування диференційованого впливу факторів витрат ресурсів на підвищення ефективності виробничо-комерційної діяльності й сталого розвитку підприємства готельно-ресторанного господарства на основі індикаторів економічного зростання та резервного розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Економічний розвиток на основі зростання ефективності діяльності здійснюється шляхом підвищення результативності (доходності, обсягу виробництва та реалізації товарів і послуг) й зниження рівня використовуваних ресурсів при збереженні результатів, а також поєднання цих процесів. Таким чином, необхідними умовами сталого економічного розвитку підприємства є ефективність і стійкість діяльності.

Для забезпечення сталого економічного розвитку підприємства необхідно реагувати не тільки на мінливий стан зовнішнього середовища, а також виявляти та враховувати закономірності майбутніх змін параметрів внутрішніх факторів, тобто підтримувати певний рівень стабільності поточної діяльності.

Досягнення стабільного рівня функціонування в існуючих умовах зовнішнього і внутрішнього середовища, забезпечення його перевищення за рахунок зростання ефективності діяльності, з урахуванням встановлених тенденцій зміни факторів, що впливають, можна охарактеризувати як сталий розвиток господарюючого суб'єкта.

Тому одним з основних умов сталого розвитку підприємства готельно-ресторанної сфери є удосконалення процесу виробництва, вишукування і використання внутрішніх резервів його виробничого потенціалу.

У Великому економічному словнику «потенціал» як економічна категорія характеризується наявними можливостями, ресурсами, запасами, засобами, які можуть бути використані для досягнення або здійснення чого-небудь [12]. Енциклопедичний словник трактує поняття потенціалу підприємства як сукупності природних умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей, які можуть бути використані для досягнення певних цілей [14]. Т. Г. Храмцова в своїй роботі вказує на те, що потенціал представляє не тільки і не просто кількість ресурсів, але і вкладену в них можливість розвитку системи в заданому напрямку, а також визначається як здатність підприємства забезпечувати своє довгострокове функціонування і досягнення стратегічних цілей на підставі використання системи явних ресурсів [10]. Б. М. Андрушків вважає, що величина потенціалу підприємства визначається кількістю ресурсів, якими володіє підприємство, і умовами, що дозволяють досягти найбільш повного і раціонального їх використання [1].

В економічному аспекті ресурси підприємства розглядаються як сукупність окремих речових і не речових елементів, які прямо чи опосередковано беруть участь й використовуються в процесі виробництва, приймають форму факторів виробництва та кількісно вимірюються величиною витрат на створення і реалізацію товарів та послуг. Оцінка ефективності використання ресурсів підприємства базується на економічній категорії «ресурсний потенціал», яка враховує обсяг накопичених ресурсів і результатів діяльності, ступінь використання можливостей і величину отриманого ефекту.

На думку М. А. Комарова, ресурсний потенціал – це система ресурсів, взаємопов'язана сукупність матеріально-речових, енергетичних, інформаційних засобів, а також самих працівників, які використовують (або можуть використовувати) їх в процесі виробництва матеріальних благ та послуг [13]. У дослідженнях Л. Г. Огорокової ресурсний потенціал підприємства являє собою сукупність всіх ресурсів підприємства, що забезпечують можливість отримання максимального економічного ефекту в заданий момент часу [8].

Таким чином, ресурсна складова потенціалу підприємств розглядається як система ресурсів, що вступають у взаємодію, і забезпечують процес виробництва та обумовлюють досягнення необхідних результатів функціонування суб'єктів господарювання. В результаті споживання ресурсів в процесі виробництва, що характеризується основним видом діяльності підприємства, виникають витрати за елементами операційної діяльності, які включають: матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні потреби; амортизаційні відрахування; інші витрати. Таким чином, для створення умов сталого розвитку підприємству необхідно забезпечити високу ефективність функціонування за рахунок повного і раціонального використання всіх наявних у нього ресурсів.

Такий підхід вимагає вирішення ряду важливих завдань, які полягають у виявленні напрямків діяль-

ності, що забезпечують отримання найбільшого корисного ефекту, виборі показників, що впливають на поліпшення результатів роботи, шляхом визначення закономірностей, тенденцій і перспектив зростання якісних та кількісних показників за допомогою методів економіко-математичного моделювання, аналізу, оцінки і прогнозування.

Прогнозування як функція управління базується на сукупності впорядкованих правил і концентрується на вирішенні цільових завдань, які виникають у межах поставленої керівництвом підприємства мети. Оскільки, прогнозування – це система кількісних і якісних перед планових досліджень, спрямованих на встановлення можливого стану і результатів діяльності підприємства в майбутньому, тому на його основі визначається ймовірність досягнення поставлених цілей [9]. Таким чином, функція прогнозування полягає у визначенні можливого стану підприємства в майбутньому, науковому обґрунтуванні напрямів досягнення поставленої мети (забезпечення сталого економічного розвитку) за допомогою спеціальних методів, які дозволяють здійснити досить точну оцінку і прогноз, раціоналізувати процес ресурсоспоживання.

Особливості аналізу та оцінки факторів, що забезпечують ефективність роботи підприємства готельно-ресторанного господарства, та виявлення резервів їх розвитку, полягають в тому, що дані фактори не автономні, мають велику кількість взаємозв'язків, тісну взаємодію й істотний взаємовплив, динаміка розвитку яких носить імовірнісний характер. Тому для прогнозування закономірностей протікання досліджуваних процесів використовуються стохастичні методи кореляційно-регресійного аналізу, та проводиться оцінка параметрів розроблених на їх основі моделей множинної регресії.

Прогнозування величини результативних економічних показників під диференційованим та інтегрованим впливом досліджуваних факторів виробничо-комерційної діяльності підприємств готельно-ресторанного господарства, а також оцінка кількісної взаємодії її критеріальних і факторних ознак здійснюється за допомогою сформованого методологічного інструментарію та розробленої економіко-математичної моделі множинної регресії наступного вигляду:

$$\hat{G}_{РСДВК} = -\beta_{K_{MB}} * \bar{K}_{MB}^{R_{СMB}} + \beta_{K_{ВІР}} * \bar{K}_{ВІР}^{R_{ВІР}} - , \\ - \beta_{K_{ВOF}} * \bar{K}_{ВOF}^{R_{СВOF}} + \beta_{K_{Він}} * \bar{K}_{Він}^{R_{Він}} \quad (1)$$

де $\hat{G}_{РСДВК}$ – теоретичне (розрахункове) значення рівня доходності підприємства готельно-ресторанної сфери під впливом факторів виробничо-комерційної діяльності;

K_{MB} – рівень матеріальних витрат в розрахунку на одну грошову одиницю загальних витрат з операційної діяльності;

$K_{ВOF}$ – рівень витрат основних виробничих фондів в розрахунку на одну грошову одиницю загальних витрат з операційної діяльності;

$K_{ВІР}$ – рівень витрат на оплату праці в розрахунку на одну грошову одиницю загальних витрат з операційної діяльності;

$K_{Він}$ – рівень інших витрат в розрахунку на одну грошову одиницю загальних витрат з операційної діяльності.

Побудована модель кореляційної залежності виробничо-комерційної діяльності підприємства готельно-ресторанного бізнесу дає змогу встановити ступінь диференційованого впливу факторів втрат ресурсів на результативний показник ефективності шляхом розрахунку їх приватних коефіцієнтів еластичності або індикаторів економічного зростання (E_{CKi}), які показують рівень зміни критеріального параметра під впливом зростання величини факторної ознаки на 1%, а також дозволяє за допомогою індикатора резервного економічного розвитку (R_{CKi}) обчислити прогнозні значення рівня доходності, що змінюються за рахунок використання виявлених резервів ресурсних потенціалів. Даний індикатор крім ступеня впливу витрат ресурсів, враховує питому вагу окремого фактора в їх загальній сукупності, тобто визначає силу його дії на показник ефективності функціонування підприємства при незмінному (статичному) протіканні процесу господарювання, що рівномірно (лінійно) розвивається у часі.

Прогнозні параметри множинної регресійної моделі резервного економічного розвитку виробничо-комерційної діяльності підприємства готельно-ресторанного типу визначаються шляхом множення середніх величин факторних ознак (\bar{K}_i) даного рівняння на отримані значення індикаторів резервного розвитку факторів матеріальних витрат ($R_{CK_{MB}}$), витрат праці ($R_{CK_{ВПР}}$), й основних виробничих фондів ($R_{CK_{ВФ}}$), та інших витрат з операційної діяльності ($R_{CK_{Він}}$), які дорівнюють: (-0,084); 1,871; (-0,273); 0,02, відповідно. Тобто множинна регресійна модель з урахуванням індикаторів резервного розвитку має наступний вигляд:

$$\hat{G}_{РСДВК}^{ec} = -0,5982 * \bar{K}_{MB}^{(-0,084)} + 1,0912 * \bar{K}_{ВПР}^{1,871} - 1,8978 * \bar{K}_{ВФ}^{(-0,273)} + 1,5499 * \bar{K}_{Він}^{0,02} \quad (1.1)$$

Розрахунок підвищення ефективності виробничо-комерційної діяльності проводиться також на основі рівняння 1, за допомогою відповідних індикаторів економічного зростання E_{CKi} , які дорівнюють $E_{CK_{MB}} = (-0,25)$; $E_{CK_{ВПР}} = 0,69$; $E_{CK_{ВФ}} = (-0,95)$; $E_{CK_{Він}} = 0,061$:

$$\hat{G}_{РСДВК}^{ec} = -\beta_{K_{MB}} * \bar{K}_{MB}^{E_{CK_{MB}}} + \beta_{K_{ВПР}} * \bar{K}_{ВПР}^{E_{CK_{ВПР}}} - \beta_{K_{ВФ}} * \bar{K}_{ВФ}^{E_{CK_{ВФ}}} + \beta_{K_{Він}} * \bar{K}_{Він}^{E_{CK_{Він}}} = -0,5982 * \bar{K}_{MB}^{(-0,25)} + 1,0912 * \bar{K}_{ВПР}^{0,69} - 1,8978 * \bar{K}_{ВФ}^{(-0,95)} + 1,5499 * \bar{K}_{Він}^{0,061} \quad (1.2)$$

Розраховані за допомогою індикаторів статичного економічного зростання (E_{CKi}) і резервного розвитку (R_{CKi}) оцінювальні показники, що характеризують коливання рівня доходу підприємства готельно-ресторанного господарства Дніпропетровської області у відсотках ($\pm \hat{G}_{ДВК}$) та у грошових одиницях ($\pm \Delta \hat{G}_{ДВК_{Ki}}$) при зростанні середнього значення витрат i -го ресурсу (\bar{K}_i) на 1% наведені в таблиці 1.

Розроблені індикатори економічного зростання (E_{CKi}) і резервного економічного розвитку (R_{CKi}) показують, що при збільшенні факторних ознак рівня матеріальних витрат (\bar{K}_{MB}), витрат на оплату праці ($\bar{K}_{ВПР}$) й основних виробничих фондів ($\bar{K}_{ВФ}$), а також інших операційних витрат ($\bar{K}_{Він}$) на один відсоток, дохідність готельно-ресторанного підприємства ($\hat{G}_{ДВК}$) за індикатором E_{CKi} зміниться на (-0,25); 0,69; (-0,95); 0,06 відсотків, відповідно, і становить (-0,26449) грн./грн., 0,73055 грн./грн., (-1,01423) грн./грн., 0,06527 грн./грн., а за індикатором R_{CKi} – на (-0,08); 1,87; (-0,27); 0,02 відсотки, відповідно, та у грошовому еквіваленті буде дорівнювати (-0,08959) грн./грн., 1,9954 грн./грн., (-0,29115) грн./грн., 0,02133 грн./грн. Ступінь впливу зростання факторів витрат за елементами операційної діяльності на 1% на підвищення ефективності виробничо-комерційної діяльності підприємства готельно-ресторанного бізнесу наочно представлені на рис. 1.

Запропоновані індикатори, за допомогою яких встановлюється ступінь впливу витрат ресурсів на рівень доходу підприємства, а також вимірюються резерви їх розвитку з урахуванням питомої ваги в загальній сумі, забезпечують можливість прогнозування показників витрат за елементами операційної діяльності та зростання ефективності функціонування підприємства за рахунок використання наявного виробничого потенціалу. Даний методологічний підхід дає можливість

Таблиця 1

Оцінювальні показники резервного економічного розвитку потенціалу виробничо-комерційної діяльності підприємства готельно-ресторанного господарства Дніпропетровської області, встановлені за лінійною (статичною) кореляційною залежністю

№ з/п	Фактори витрат ресурсів моделі виробничо-комерційної діяльності	Індикатори економічного зростання і резервного розвитку та ступінь їх впливу на рівень валового доходу підприємства					
		E_{CKi} %	$\pm \hat{G}_{ДВК}$, % при $\bar{K}_i + 1\%$, за E_{CKi}	$\pm \Delta \hat{G}_{ДВК_{Ki}}$ за E_{CKi} грн./грн.	R_{CKi} %	$\pm \hat{G}_{ДВК}$, % при $\bar{K}_i + 1\%$, за R_{CKi}	$\pm \Delta \hat{G}_{ДВК_{Ki}}$ за R_{CKi} грн./грн.
1	Рівень матеріальних витрат, \bar{K}_{MB}	-0,248	-0,25	-0,26449	0,0842	-0,08	-0,08959
2	Рівень витрат на оплату праці, $\bar{K}_{ВПР}$	0,685	0,69	0,73055	1,8706	1,87	1,9954
3	Рівень витрат основних виробничих фондів, $\bar{K}_{ВФ}$	-0,951	-0,95	-1,01423	0,2734	-0,27	-0,29115
4	Рівень інших операційних витрат, $\bar{K}_{Він}$	0,0612	0,06	0,06527	0,020	0,02	0,02133
5	Рівень доходу підприємства	$\bar{G}_{ДВК} = 1,06649$		-	-	-	-

Джерело: розроблено та розраховано за формулами 1.1, 1.2 автором

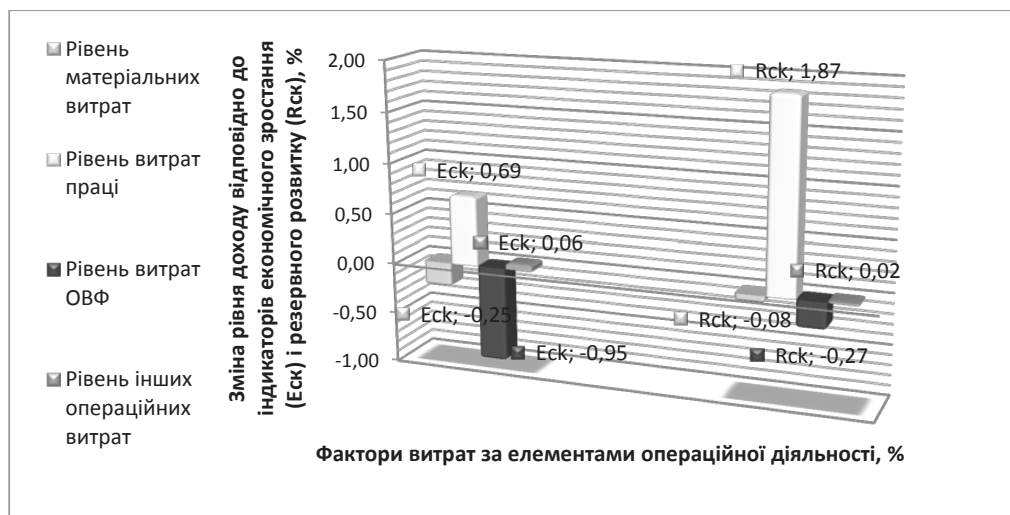

Рис. 1. Вплив зростання на 1% рівня факторів витрат за елементами операційної діяльності на ефективність виробничо-комерційної діяльності підприємства готельно-ресторанного бізнесу

Джерело: розроблено автором

планування необхідних обсягів певних видів ресурсів для досягнення бажаного результату, метою якого є економічне зростання і сталий розвиток господарюючих суб'єктів.

Прогнозні значення показників диференційованого впливу факторів витрат ресурсів (\bar{K}_i) на зростання ефективності виробничо-комерційної діяльності ($\hat{G}_{ДВК_i}$) за рахунок зміни на 1% рівня витрат за елементами операційної діяльності ($\bar{K}_i + 1\%$) і визначених за допомогою представлених індикаторів ($E_{СК_i}$, $R_{СК_i}$) можливостей розвитку ресурсних потенціалів ($\pm \Delta \bar{K}_i$), які забезпечують сталий економічний розвиток, занесені в таблицю 2.

Отримані в ході дослідження прогнозні показники зростання ефективності операційної діяльності підприємств готельно-ресторанного господарства за рахунок розвитку їх ресурсного потенціалу свідчать про те, що значний індивідуальний вплив на зміну рівня доходу надає фактор витрат основних виробничих фондів, збільшення якого на 1% призводить до зни-

ження доходу на 0,95%, а з урахуванням його частки в загальній сукупності впливаючих факторів – на 0,27%.

Друге місце за силою диференційованої дії на підвищення ефективності виробничо-комерційної діяльності, встановлено за допомогою індикатора економічного зростання, посідає фактор витрат праці. На основі даного оцінювального показника встановлено, що збільшення витрат праці на 1% викликає зростання прибутковості підприємства на 0,69%. Також, доведено, що частка фактора праці в сумарному впливі досить велика, про що свідчить значення відповідного індикатора резервного розвитку, який дорівнює 1,87, тобто, з урахуванням виявлених можливостей розвитку трудових ресурсів, збільшення витрат на їх удосконалення на 1%, забезпечить зростання результативного показника ефективності на 1,87%.

Також за ранжируванням прогнозних показників на третьому і четвертому місці знаходяться матеріальні та інші операційні витрати, які мають різноспрямовану дію. Так, підвищення матеріаломісткості виробництва

Таблиця 2

Прогнозні показники резервного економічного зростання та розвитку виробничо-комерційної діяльності підприємства готельно-ресторанного господарства Дніпропетровської області, встановлені за лінійною (статичною) кореляційною залежністю

№ з/п	Фактори витрат ресурсів моделі виробничо-комерційної діяльності	Прогнозні показники економічного зростання та резервного розвитку підприємства					
		\bar{K}_i , грн./грн.	$\bar{K}_i + 1\%$, грн./грн.	$\pm \Delta \bar{K}_i$, грн./грн.	Прогноз $\hat{G}_{ДВК_i}$ за $E_{СК_i}$ грн./грн.	Прогноз $\hat{G}_{ДВК_i}$ за $R_{СК_i}$ грн./грн.	Ранжирування показників
1	Рівень матеріальних витрат, $\bar{K}_{МВ}$	0,35031	0,35381	0,0035	0,802	0,97691	-3
2	Рівень витрат праці, $\bar{K}_{ВПР}$	0,24862	0,25111	0,00249	1,79704	3,0619	+2
3	Рівень витрат ОВФ, $\bar{K}_{ВОФ}$	0,09261	0,09354	0,00093	0,05226	0,77534	-1
4	Рівень інших операційних витрат, $\bar{K}_{Він}$	0,03945	0,03985	0,00061	1,13176	0,08782	+4

Джерело: розроблено автором

на 1%, знизить ефективність результатів діяльності на 0,25%, а виходячи з його питомої ваги в сукупному впливі – на 0,08%. Зростання витрат на адміністративно-збутову діяльність на 1% підвищує рівень доходності на 0,6%, а в інтеграції з іншими факторами – на 0,02%.

Крім того, в ході дослідження встановлено, що підвищення рівня витрат праці у вартісному виразі на 0,00249 грн./грн. та інших операційних витрат на 0,00061 грн./грн., забезпечує збільшення рівня доходу на 1,9954 грн./грн. і 0,02133 грн./грн., відповідно. Також зростання питомої суми витрат ОВФ і матеріальних витрат на 0,00093 грн./грн. і 0,0035 грн./грн. вплинуть на зниження доходу на 0,29115 грн./грн. і 0,08959 грн./грн. І навпаки, найбільш раціональне використання матеріальних ресурсів та удосконалення матеріально-технічної бази підприємства готельно-ресторанного господарства буде збільшувати ефективність його діяльності й стає економічного зростання.

Висновки. На основі проведеної оцінки та прогнозування за допомогою розроблених індикаторів і моніторингу витрат ресурсів виробничо-комерційної діяльності, встановлено ступінь впливу і резерви розвитку потенціалу ресурсів виробництва, доведено, що найбільший внесок у підвищення ефективності діяльності, а, отже, і в забезпечення сталого розвитку

суб'єкта готельно-ресторанного господарства, вносить фактор витрат праці. Оскільки при збільшенні питомої суми витрат праці на одну грошову одиницю припадає 801,37 грошових одиниць доходу підприємства. Також встановлено, що у поточному часі найбільший невикористаний резерв мають трудові ресурси, а наявні матеріальні ресурси використовуються недостатньо ефективно.

Таким чином, на підґрунті економіко-математичного моделювання виробничо-комерційної діяльності підприємства готельно-ресторанного господарства встановлені закономірності взаємодії його економічних показників, розраховані індикатори економічного зростання та резервного розвитку, за допомогою яких проведено оцінку та прогнозування зростання ефективності функціонування та сталого розвитку суб'єкта господарювання шляхом визначення ступеня диференційованого впливу елементів операційних витрат на результати роботи, а також резервів розвитку ресурсних потенціалів виробництва. Запропонований методологічний підхід до оцінки виробничого потенціалу і прогнозування ефективності витрат ресурсів та результатів діяльності підприємства готельно-ресторанного господарства забезпечує можливість формування стратегії й моделі управління його сталим економічним зростанням та розвитком.

Список використаних джерел:

1. Андрушків Б. М. Концептуальні положення оцінювання рівня досягнення сталого розвитку підприємства / Б. М. Андрушків, Л. М. Мельник // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми та перспективи сталого розвитку підприємств та регіонів України». – Дніпропетровськ : ДГУ, 2016. – С. 122–124.
2. Афанасьев Н. В. Управление развитием предприятия: монография / Н. В. Афанасьев, В. Д. Рогожин, В. И. Рудыка – Х. : Издательский дом «ИНЖЭК», 2003. – 184 с.
3. Бобровська О. Сталый розвиток регіонів України: проблеми і шляхи їх розв'язання / О. Бобровська // Публічне управління: теорія та практика : електронний збірник наукових праць. – № 1(15). – 2016. Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-01\(15\)/15.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-01(15)/15.pdf)
4. Волкова Л. В. Формирование механизмов устойчивого развития промышленного предприятия (на основе рециркуляции изделий): автореф. дис. док. экон. наук. – Новосибирск, 2016.
5. Ерохина Е. А. Теория экономического развития: системно-синергетический подход [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forexaw.com/files/view/2499>
6. Кирич Н. Б. Індикатори сталого розвитку регіону / Н. Б. Кирич, С. М. Співак // Матеріали Міжнародної науково-технічної конференції «Фундаментальні та прикладні проблеми сучасних технологій». – Тернопіль : ТНТУ ім. І. Пулюя, 2018. – С. 27–32.
7. Ляшенко В. І. Фінансово-регуляторні режими стимулювання економічного розвитку: введення в економічну режимі: монографія / В. І. Ляшенко; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2014. – 370 с.
8. Огорокова Л. Г. Ресурсный потенциал предприятий / Л. Г. Огорокова. – СПб.: С-ПБГТУ, 2012. – 293 с.
9. Орехова Е. А. Экономическое развитие национального хозяйства: сущность и современные особенности [Электронный ресурс]: 08.00.01 автореферат диссертации на соискание степени доктора экономических наук. – Режим доступа: <http://vak.ed.gov.ru/announcements/economich/550>
10. Храмова Т. Г. Методология исследования социально-экономического потенциала потребительской кооперации: дис. д-ра экон. наук. / Т. Г. Храмова. – Центросоюз; СибУПК. – Новосибирск, 2012. – 374 с.
11. Roland C., Atamer T., Nunes P. The Dynamics of International Competition. From Practice to Theory. London, 2015.
12. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. – 2-е изд. доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2009. – 865 с.
13. Ресурсный потенциал экономического роста / под ред. М. А. Комарова. – М.: Путь, 2013. – 567 с.
14. Энциклопедический словарь: В 2 кн. Кн. 2: Н–Я. / под ред. А. М. Прохорова. – М.: Большая энциклопедия, 2011. – 1023 с.

References:

1. Andrushkiv, B. M., Mel'nyk, L. M. (2016) *Kontseptual'ni polozhennya otsinyuvannya rivnya dosyagnennya staloho rozvytku pidpryyemstva* [Conceptual provisions for assessing the level of achievement of sustainable enterprise development], *Materialy Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi «Aktual'ni problemy ta perspektyvy staloho rozvytku pidpryyemstv ta rehioniv Ukrainy»*, Dnipropetrovs'k, DHU, 122–124 (in Ukrainian).
2. Afanas'yev, N.V., Rogozhin, V.D. & Rudyka, V.I. (2015) *Upravleniye razvitiyem predpriyatiya: monografiya* [Enterprise Development Management: monograph], *Izdatel'skiy dom «INZHEK»*, Kharkiv (in Ukraine).
3. Bobrovs'ka, O. (2016) *Stalyy rozvytok rehioniv Ukrainy: problemy i shlyakhy yikh rozv'yazannya* [Sustainable development of Ukrainian regions: problems and ways of solving them], *Publichne upravlinnya: teoriya ta praktyka: elektronnyy zbiryk naukovykh prats'*, 1(15), URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-01\(15\)/15.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-01(15)/15.pdf) (in Ukrainian).

4. Volkova, L. V. (2016) Formirovaniye mekhanizmov ustoychivogo razvitiya promyshlennogo predpriyatiya (na osnove retsirkulyatsii izdeliy): avtoref. dis. dok. ekon. nauk [Formation of mechanisms for sustainable development of an industrial enterprise (based on product recycling)], Novosibirsk (in Russia).
5. Yerokhina, Ye. A. (2015) *Teoriya ekonomicheskogo razvitiya: sistemno-sinergeticheskiy podkhod* [Theory of economic development: a system-synergetic approach] [Elektronnyy resurs], URL: <http://forexaw.com/files/view/2499> (in Russia).
6. Kyrych, N.B., Spivak, S.M. (2018) *Indykatory staloho rozvytku rehionu* [Indicators of sustainable development in the region], Materialy Mizhnarodnoyi naukovo-tekhnichnoyi konferentsiyi «Fundamental'ni ta prykladni problemy suchasnykh tekhnolohiy», Ternopil' (in Ukrainian).
7. Lyashenko, V. I. (2014) *Finansovo-rehulyatorni rezhymy stymulyuvannya ekonomichnoho rozvytku: vvedennya v ekonomichnu rezhimi: monohrafiya* [Financial and Regulatory Regimes for Stimulating Economic Development: Introduction to Economic Regime: Monograph], NAN Ukrayiny, In-t ekonomiky prom-sti, Donets'k, 370 (in Ukrainian).
8. Okorokova, L.G. (2012) *Resursnyy potentsial predpriyatiy* [Resource potential of enterprises], SPb.: S-PbGTU, 293 (in Russia).
9. Orekhova, Ye. A. (2016) *Ekonomicheskoye razvitiye natsional'nogo khozyaystva: sushchnost' i sovremennyye osobennosti* [Economic development of the national economy: essence and modern features] [Elektronnyy resurs], 08.00.01 avtoreferat dissertatsii na soiskaniye stepeni doktora ekonomicheskikh nauk, URL: <http://vak.ed.gov.ru/announcements/economich/550> (in Russia).
10. Khramtsova, T. G. (2012) *Metodologiya issledovaniya sotsial'no-ekonomicheskogo potentsiala potrebitel'skoy kooperatsii*: dis. d-ra ekon. nauk [Methodology for the study of the socio-economic potential of consumer cooperation: dis. dr. econ. sciences], Tsentrosoyuz; SibUPK, Novosibirsk, 374 (in Russia).
11. Roland, C., Atamer, T., Nunes, P. (2015) *The Dynamics of International Competition. From Practice to Theory*. London, 29-36.
12. *Bol'shoy ekonomicheskyy slovar' / pod red. Azrilyana, A.N., 2-ye izd. dop. i pererab* (2009) [Large economic dictionary / ed. Azrilyana, A.N., 2nd ed. add. and reslave], M.: Institut novoy ekonomiki, 865 (in Russia).
13. *Resursnyy potentsial ekonomicheskogo rosta / pod red. Komarova, M.A.* (2013) [Resource potential of economic growth / ed. Komarova, M.A.], M.: Put', 567 (in Russia).
14. *Entsiklopedicheskiy slovar': V 2 kn. Kn. 2: N-YA. / pod red. Prokhorova, A.M.* (2011) [Encyclopedic Dictionary: In 2 book. Prince 2: N – I. / ed. Prokhorova, A.M.], M.: Bol'shaya entsiklopediya, 1023 (in Russia).